Il-Mellieħa – Mitt Sena Ilu 1917

Jimmy Muscat

Ma nafx jekk dawk li għalqu l-100 sena jiftakrux dak li se nikteb f'dan l-artiklu qasir ibbażat fuq dokument li jinsab fl-arkivju tal-Parroċċa tal-Mellieħa u li jitkellem dwar l-ispejjeż li kienu jitħallsu matul is-sena mill-kappillan ta' dak iż-żmien għaż-żamma taż-żewġ knejjes, jiġifieri s-Santwarju u l-Knisja Parrokkjali, li sa dakinhar kienet għadha mingħajr il-kampnari kif nafuha llum. Naturalment dawn kienu jitħallsu mill-ġabriet, għotjiet tal-pellegrini, introjtu ieħor li kellu s-Santwarju kif ukoll mill-*exvoto* offruti lill-Madonna.

Din il-ġabra ta' ħafna ħlasijiet żgħar hija interessanti għax tagħtina stampa u ħjiel tajjeb tal-ħajja fil-knejjes dak iż-żmien, kif ukoll dwar iż-żamma tagħhom biex ikunu post xieraq għall-fidili. Dawn l-ispejjeż juruna wkoll il-valur tal-flus kif kien mitt sena ilu u meta wieħed jipprova jqabbilhom ma' tal-lum irid l-ewwelnet jieħu stampa kemmxejn wiesgħa u mhux jara oġġett wieħed biss. Irid jara l-ispiża u jqabbilha mal-paga ta' dak iż-żmien u ma' ħlasijiet oħra ħalli hekk ikollu mudell aktar ċar u fidil ta' dak li kien daqstant żmien ilu. Ix-xogħol fil-ġebel, fl-injam, it-tiżjin għall-festa, trasport, novena, paniġierki, xemgħa, oqbra u diversi spejjeż oħra jibnulna storja żgħira fuq dak li għaddew minnu missirijietna ta' mitt sena ilu.

L-ispejjeż qegħdin imniżżlin bil-flus Ingliżi li kienu jintużaw dak iż-żmien, jiġifieri l-Liri, ix-Xelini u s-Soldi. Infakkru ftit li Lira kienet tissarraf f'20 Xelin waqt li Xelin kien fih 12-il Sold. Allura Lira, li kienet munita tad-deheb, kien fiha 240 Sold. Waqt l-għadd tal-flus kull 12-il Sold kien itella' Xelin fuq il-kolonna tax-Xelini u kull 20 Xelin kien itella' Lira fuq il-kolonna tal-Liri. Kienet għadha tidher ukoll is-Sitħabbiet, ½, jiġifieri nofs Sold. Din l-imbierka Sitħabbiet damet tintuża sas-snin 60 tas-seklu 20 u naħseb li l-aħħar li nqatgħet kien mill-knejjes, għax biha kont tieħu siġġu minn dawk tas-sagħda għall-quddiesa. F'dan l-artiklu dawn il-ħlasijiet jidhru hekk: 2.5.0 jiġifieri 2 Liri, 5 xelini u 0 Soldi.

Spejjeż għall-Festa tat-Titular 1917

Ħa nibdew bi ftit ħlasijiet li l-Kappillan, li dak iż-żmien kien ir-Rev. Carlo Cortis, ħareġ għall-festa titulari tat-8 ta' Settembru ta' dik is-sena. Infakkru hawn ukoll li dak iż-żmien il-festa kienet iddum tlett ijiem biss, lejlet lejlet il-festa, lejlet il-festa u mbagħad nharha fit-8 ta' Settembru.

Dik is-sena l-Kappillan Cortis ħallas 0.4.4 lill-pulizija għall-permessi meħtieġa, 2.5.0 għall-armar u bandieri, 1.5.0 oħra għat-tiżjin u żarmar tagħhom mit-toroq wara l-festa u 5.13.0 għat-trasport u affarijiet oħra konnessi ma' ħaddiema mqabbda apposta. Għal dik li hi mużika ħallas 13.0.0, lill-kantant Giuseppe Duca tah 0.17.6, għall-mużiċisti ħallas 0.5.0 extra u lill-filarmonika/banda lokali ħallas 8.0.0. Lill-bandisti stranjieri miġjuba biex jgħinu dawk tal-lokal ħallas 3.0.0 oħra. Barra minn hekk ħallas ukoll 0.15.3 għal bibita/xarba għall-bandisti kif ukoll 1.10.0 għall-vetturi għat-trasport tagħhom stess. Il-Kappillan kellu wkoll diversi spejjeż ġol-knisja, fosthom xemgħa (da stearina) li għaliha ħallas 0.11.0, għan-Novena u Paneġierku ħareġ 2.10.0 waqt li għall-quddiesa kantata ħareġ 0.2.6. Fuq dawn kollha ħareġ ukoll 1.7.5 bħala spejjeż.

Hawn jidher li kienu jinġabu nies apposta minn barra l-Mellieħa biex jarmaw u jżarmaw it-toroq għall-festa titulari. Jidher ukoll li l-ogħla spiża, ta' 13-il Lira, kienet dik tal-mużika ta' ġol-knisja waqt li l-banda lokali, u hawnhekk qiegħed jirreferi għall-Banda La Vittoria li kienet għadha unika fil-Mellieħa.

Spejjeż oħra 1917

Naturalment dawk kienu biss uħud mill-ispejjeż magħruġa għall-festa iżda mbagħad matul is-sena l-Kappillan kien iħallas ukoll għal kull ħtieġa oħra li kienet tinqala'. Hekk insibu li lill-kurrier Francesco Sciberras, *tal-Ġiusa*, għall-ġarr ta' 67 xorok għall-oqbra, bil-prezz ta' 6 soldi u nofs kull wieħed, inkluża l-ispiża tat-trasport, il-Kappillan tah 1.16.3½ waqt li lil Giuseppe Sciberras *tal-Puċ* għat-trasport tax- xemgħa tah 0.2.0.

Jidher ukoll li f'xi żmien dik is-sena kien qiegħed isir xogħol ta' tisbieħ fis-Santwarju u għalhekk Cortis ħallas lil Michele Muscat *ta' Bembu* 0.3.9 ta' żewġ kolonni tal-ġebel maħdumin minnu stess għas-Santwarju u 0.1.6 ta' pedestall tal-ġebel għal taħt l-istatwa tal-Madonna ta' taħt il-loġoġ. Lil Salvatore Vella *ta' Rosina* l-kappillan tah 0.4.0 ta' jumejn xogħol ta' restawr fuq l-oqbra. Ftit wara Cortis kellu diversi ħlasijiet, lil Giovanni Vella *Gianbomblu* tah 0.15.6 għat-tibjid tal-bitħa u tal-loġoġ tas-Santwarju u xi xogħol fil-knisja l-ġdida, lil Salvatore Vella tah 0.13.0, lil Michele Muscat 0.7.0 u lil Antonio Debono *tal-Paipai* 0.12.3½, kollha ta' xogħol fiċ-ċimiterju/sepolcreto?

Għal dak li hu njam, il-Kappillan Cortis ħallas 0.4.3 ta' xi xogħol lill-mastrudaxxa Antonio Agius minn San Pawl il-Baħar waqt li lill-mastrudaxxa Paolo Mifsud tah 1.10.8, u aktar tard 0.4.10 oħra, għal xogħol fl-injam fil-gallerija tal-orgni u fil-postijiet għall-kantanti/cantori.

Għal aċċessorji mixtrija għax-xogħol u restawr tad-damask tal-knisja Cortis ħallas 0.10.11 lil Dun Francesco waqt li ħareġ ukoll 13.0.0 bħala spejjeż li saru għar-restawr u nduratura tal-istatwa tal-Bambina. Dawn tal-aħħar ġew meħuda mid-depożitu magħmul minn Gio Maria Borg, *il-Pantu*, mill-Mellieħa. Kien hemm ukoll spejjeż oħra ta' 2.19.6 magħmula għar-restawr/irranġar ta' kamra fil-knisja.

Insemmu hawnhekk dik l-istatwa tal-Madonna ta' taħt il-loġoġ. Dik tinsab fil-loġġa tan-nofs, li hi ftit usa mill-oħrajn, għax oriġinarjament kien hemm ħames loġoġ. Waħda minnhom ġiet imneħħija u addattata biex flokha ġie mibni l-kampnar. F'dik il-loġġa tan-nofs kien hemm iċ-ċimiterju ta' dawk it-trabi li kienu jmutu bla ma jkunu rċevew is-sagrament tal-magħmudija u allura kienu jindifnu hemmhekk. Taħt dik l-art tal-lava li hemm illum għad baqa' l-oqbra żgħar mirduma. Dik l-istatwa tal-Madonna tpoġġiet hemmhekk tħares fuq dawk l-oqbra ta' tant innoċenti. Fl-antik kienet statwa tal-injam mogħtija lis-Santwarju fl-1618 mill-Kavallier Guttenburg iżda mbagħad tneħħiet u llum tinsab f'post żgur fis-Santwarju.

Ix-xorok imsemmija kienu għall-oqbra li kien hemm fis-Santwarju. Qabel sar l-irħam madwar l-1949, l-art tas-Santwarju kienet kollha oqbra, għax hemmhekk kien isir id-dfin li mbagħad inqata' fl-1936. Kull xorok kien jiswa inqas minn sitt soldi u llum trid madwar ewro biex tixtrih. Naraw ukoll li jumejn xogħol kienu jitħallsu b'4 xelini, żgur li qabża kbira meta tqabbilhom ma' tal-lum.

Aktar spejjeż magħmula fl-1917

Kif wieħed jista' jara, il-knejjes bħad-djar, dejjem iridu, dejjem issib xi ħaġa x'tagħmel fihom u x'tirranġa. Barra minn hekk kellek ukoll l-ispejjeż marbuta mat-tmexxija taż-żewġ knejjes. Inkomplu naraw xi spejjeż oħra mħallsa mill-kappillan matul l-istess sena 1917.

Lill-Padre Paolo Bezzina M.C., tah 0.4.0 ta' erba' kwadri żgħar għall-kolletta kif kienu ġew ordnati mill-Isqof u lill-Kurja Veskovili 0.15.0 għal drittijiet kurjali fuq ir-rapport dwar is-self, *mutuo*, "Gatt-Said". Magħhom ħallas ukoll 1.8.10 għar-reskritt Pontifiċju, taxxa, aguzia, kif ukoll 0.18.0 lin-Nutar Calleia Schembri relatati mal-imsemmi self tal-5 ta' Frar 1917.

Cortis ħallas ukoll 0.13.4 lin-negozjant L Balbi ta' 16-il lampa żgħar jew globi tal-ħġieġ aħmar għall-użu ta' kuljum fis-Santwarju, 0.0.6 lil Anna Muscat, mill-Mellieħa, għal drapp/stoffa għax-xemgħat żgħar, lil Don Francesco Debono mill-

Mellieħa tah 3.13.6 biex iħallas lis-sorijiet tal-istitut Cini għal velu omeral, żewġ stoli u tendine għat-tabernaklu, kif ukoll irranġar ta' ornamenti sagri, żewġ koperti tal-pissidi u erba' boroż. Lil Carmelo Galea, iben Filippo mill-Belt Valletta, ħallsu 1.5.6 għal drapp aħmar ta' kejl ta' 12-il qasba u 7/8 u lil Giuseppe Micallef, minn Strada San Paolo Valletta, tah 0.5.0 għal franġa safra u 1.4.0 ta' żewġ kwadri kbar indurati biex fihom jitqiegħdu u jiġu konservati dehbijiet u *exvoto*. Barra dawn Cortis ħareġ 0.10.0 għal mant, (*second hand*), għall-Madonna tal-Pietà fis-Santwarju.

Cortis ħa ħsieb ukoll ħallas 1.15.0 lil Carmelo Galea, imsemmi diġà fuq, għal damask għall-Knisja l-ġdida u 0.17.0 lin-Nutar Francesco G. Schembri ta' nofs l-ispejjeż u drittijiet tiegħu ta' att ta' tranżazzjoni bejn il-Kappillan Prokuratur tal-knisja tal-Mellieħa u l-ex Kappillan il-Monsinjur Kanonku Francesco Magri dwar il-kreditu ta' dan tal-aħħar mal-knisja msemmija skont l-Att ippubblikat fis-6 ta' Novembru 1917. In konnessjoni mal-istess kreditu tħallsu 0.6.0 għall-vettura mill-Mosta nhar il-21 ta' Novembru 1917 u 0.4.6. lill-Kurja Veskovili ta' nofs l-ispejjeż tal-kopja tal-kuntratt imsemmi fuq.

Lil Francesco Coleiro minn Valletta, induratur tal-velu u ta' oġġetti oħra mixtrija minnu għall-istatwa tal-*Vittoria* tah 0.8.0 u mbagħad 0.4.8 ta' aktar spejjeż magħmula waqt l-induratura tal-istess statwa. Il-Kappillan kellu spiża oħra ta' 2.10.0 meta ħallas lil Vittorio Scerri, dekoratur/pittur min-Naxxar talli ħasel, naddaf u rtokka s-saqaf bl-Isqfijiet impenġija fis-Santwarju, il-ħames kwadri kbar tal-artali tas-Santwarju, kif ukoll diversi kwadri storiċi fis-sagristija tas-Santwarju. Dawn kienu jinkludu wkoll spejjeż ta' vjaġġar u ta' fejn kien joqgħod. Tħallsu wkoll 0.2.6 lin-negozjant Lorenzo Cutaiar minn Valletta għal tila bix-xema' madwar l-istatwa tal-*Vittoria* u 0.5.0 lil Emmanuel Anastasi & Sons ta' grampunetti tar-ram u oġġetti oħra.

Żewġ ħlasijiet oħra li jitfgħu aktar dawl fuq l-istorja tal-knisja fil-Mellieħa saru l-ewwel wieħed ta' 0.9.6 lis-sagristan, tal-pitrolju li xtara għaż-żewġ knejjes, u l-ieħor ta' 1.18.7½ lil-Lukandiera Carmela Debono tal-kafè u oġġetti oħra servuti lill-qassisin li kienu jiġu jiċċelebraw fis-Santwarju u fil-festa tal-Knisja, għal pranzijiet, ikliet ta' filgħaxija u alloġġ lill-qassisin u patrijiet li kienu jiġu waqt il-festi solenni ta' matul is-sena fil-knisja. Dawn kienu jinkludu wkoll spejjeż simili għall-kantanti u mużiċisti li kienu jinġabu fl-okkażjoni tal-Festa tat-8 ta' Settembru.

Insemmu hawn li Padre Paolo Bezzina kien dak li kiteb it-talba tal-Madonna tal-Mellieħa "O Verġni Mbierka li ġewwa l-Għar Imqaddes tal-Mellieħa...". Hu kien iservi fil-Mellieħa stess. Il-Kappillan Francesco Magri kien ħalla ġidu kollu għall-bini tal-knisja Parrokkjali tal-Mellieħa. Naraw ukoll li kien sar xi forma ta' tindif jew restawr fis-saqaf tas-Santwarju fejn hemm l-isqfijiet impenġija. Id-drawwa li jinġabu saċerdoti fil-jiem tal-festa tal-Vitorja baqgħet magħna nistgħu ngħidu sas-snin sittin tas-seklu 20 u dawn kienu jagħmlu ħafna ġid għax kien isir ħafna qrar. Kienu jagħtu dik ix-xeħta ta' festa meta tara daqstant qassisin fuq l-artal fil-knisja parrokkjali.